

GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**SİYASAL-İDEOLOJİK KIRILMA YÜZEYİ
OLARAK YEREL YÖNETİMLER***Metin ÇULHAOĞLU**

Başlarken hemen belirtmek gerekirse, bu kısa değerlendirmedeki amacımız, yaklaşan yerel seçimlerden çıkacak olası sonuçların ülkedeki genel siyasal gidişi nasıl etkileyebileceğini ortaya koymak değildir.

Bununla birlikte, yerili bir gerçekten yola çıkmak zorundayız: Birkaç özel durum dışında, Türkiye'deki yerel seçim dinamiklerinin, genel siyasal-ideolojik tercihlerden ayrılmış, kendine özgü bir alanı yoktur. Başka bir deyişle, son genel seçimlere damgasını vuran tercih ve yönelimler, önümüzdeki yerel seçimlerde de belirleyici olacaktır. Seçmenin ezici bir çoğunluğu, şu ya da bu partinin adayının nasıl bir "kentsel yönetim" anlayışına sahip olduğuna pek (ya da hiç) bakmadan, makro ölçekteki yönelimlerini yerel seçim sandıklarına da yansıtacaktır.

Bizce bu tutarlılık, kimilerine ters de gelse, istenmeyen sonuçlar da verse, bir başka açıdan belirli olumluluğu temsil etmektedir. Çünkü, insanların siyaseti salt kendi yerellikleri ölçeğinde kurgulayıp tercihlerini buna göre yapmaları, başka bir deyişle ülke ölçeğindeki makro duyarlılıklardan kopmaları, depolitizasyonun özel ve günümüze özgü bir biçimidir. Açık söylemek gerekirse, günümüzün burjuva siyaseti gidişi buraya doğru zorlamaktadır. Kamu yönetimi ve yerel yönetimler yasa tasarılarından amaçlanan da budur. Sonuçta, az önce sözünü ettiğimiz "tutarlılığa", genel siyasal duyarlılıkların ne kadar süreceği belli olmayan bir bakiyesi olarak bakmak mümkündür.

Neden Aynı Şeyleri Söylüyorlar?

Gene de, ilginç ve açıklanması gereken bir durum var karşımızda. O da şu: Düzen partileri, uluslararası yönelimler ve ülke ölçeğindeki politikalar söz konusu olduğunda,

aralarındaki ortaklıklara hatta ayniyete karşın kendi konularını "farklı" göstermek için çaba gösteriyorlar ve bunda bir ölçüde başarılı da oluyorlar. Ancak, iş yerel yönetimlere, özellikle de kent yönetimine geldiğinde ya böyle bir çaba hiç görmüyoruz, ya da sergilenen çabalar daha da yapay kaçıyor. Öyle ki, yerel yönetim paradigmasını, koşut çizgileri kırarak bir odakta toplayan bir kırılma yüzeyi olarak görmek bile mümkün.

Bu söylenenleri biraz daha somutlaştırabiliriz. Hangi partiden olursa olsun, siz bugün "katılımcı yönetim anlayışı", "yaşam alanlarına sahip çıkılması", "kentlilik bilinci", "kent kültürü", "kentsel çevre duyarlılığı", "sürdürülebilir kentsel gelişme", "kentin tarihi dokusunun korunması" vb. türü kavramlardan hiç söz etmeyen, bunları "eski köye yeni adet" sayan herhangi bir aday gördünüz mü? Bundan kırk yıl önce "planlı kalkınma" diyenlere "biz plan değil pilav istiyoruz" denebiliyordu. Alpaslan Türkeş, "etnik mozaikten" söz edenlere "ne mozaığı ulan!" diye celallenebiliyordu. Peki, siz bugün, en yontulmamış dahil herhangi bir belediye başkan adayının "planlı değil pilavlı kentsel gelişme isteriz" diyebileceğini; "ne katılımcılığı ulan!" ya da "başlarım şimdi kent dokundan!" diye kükrebileceğini düşünebiliyor musunuz? 10 yıl önce "sanatın içine tüküren" biri vardı, o bile islah olmuşa benziyor. Bütün bunlar nasıl açıklanabilir?

Özellikle büyük kentlerdeki toplumsal bilinç ve duyarlılığın gelişip çağdaşlaştığı, dolayısıyla seçmenin de artık bu tür söylemler ve sloganlar duymak istediği türü bir açıklama doğrusu hiç de inandırıcı olmaz. Bize göre, bu söylemler, bırakın büyük kentlerin varoşlarında yaşayan milyonları, hali vakti görece iyi üst-orta sınıflara bile fazla şey ifade etmeyecektir. Dolayısıyla, "çağdaş kent yönetimi" bağlamında bir yerlere oturan bu söylem ve sloganların "oy avcılığı" için ortalığa saçıldığını söylemek pek mümkün görünmemektedir.

*Araştırmacı, Yazar

O zaman neden? Bizce, biri tarihsel-ideolojik, diğeri ise çok daha pragmatik iki açıklamaya başvurulması yerinde olacaktır.

Adaptasyon İçgüdüğü ve Ötesi

Birincisi, Türkiye'de "dış dinamikte aşırı yüklü" (kavram Yalçın Küçük'e aittir) düzen politikacısı (ayrıca yüksek bürokrati), tarihsel olarak güçlü bir adaptasyon içgüdüğüne sahiptir. Bu, Tanzimat'tan bu yana böyledir. Bu insanlar, zamanın neyi gerektirdiğini, neyi dayattığını kısa sürede kavrarlar ve gereğini yaparlar. Hedef grubun (politikacılar için seçmen) ya da hizmet edilen kurumun (bürokrat için Devlet) yeni söylemler konusunda en azından nötr ya da alıcı olması, bu adaptasyona inanılmaz bir hız kazandırır. Örneğin bugün il valilerinin yüzde 90'ı "özerk ve yerinden yönetim", "demokratik, katılımcı ve sürdürülebilir kentsel gelişme" vb. tür söylemlere sıcak bakıyorsa, bunun nedeni ne zamanında örneğin SBF'de bunun dersini görmeleri, ne ciddi bir hizmet içi eğitimden geçmeleri, ne de dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmeleridir; yalnızca adaptasyon becerileridir.

Yukarıda söylenene bir ek daha yapabiliriz: Bugün dünya kapitalizmi, neoliberal politikaların çerçevesini çizdiği bir alanda ve "yönetişim" kavramının açılımı olarak, belirli bir söylem standardizasyonuna gitmektedir. Bu standardizasyonda, piyasa fetişizmi elbette değişmez eksen olmak üzere, kendi bütününden kopmuş sol söylemlerin söğürülmesi da vardır. Başka bir deyişle, piyasa ile kimyasal anlamda sentez değil de karışım oluşturabilecek ne varsa, geride ne kalmışsa içeriye alınmaktadır. Merkezi politikalar düzleminde "devletin küçültülmesi", "esneklik", "seçme özgürlüğü", "sermayenin toplumsallaşması" türü söylemlerle şekillenen standardizasyon, yerel yönetimler söz konusu olduğunda "özerklik", "ademi merkeziyetçilik", "katılım", "yerinden yönetim" vb. ile takviye edilmektedir. İsterse sermayenin tam göbeğinden gelsin, herkes bu standardizasyon çerçevesinde konuşmak, söz vermek, taahhütte bulunmak durumundadır.

İkinci olarak, çok daha "pragmatik" bir gerekçeden söz edebiliriz. Türkiye'de son 20 yıl içinde yerel yönetimlerin, özellikle büyük şehir belediyelerinin temel hizmet ve yatırımlar için dışarıya ne kadar borçlandıkları bellidir. Hazine garantisi altındaki bu dış borçlanma son dönemde iyiden iyiye artmıştır. En açık biçimde söylersek, bugünkü düzende kendi yerel kaynaklarıyla, hatta ülke içi kaynak transferleriyle temel hizmetlerini ve yatırımlarını sürdürebilecek bir büyük kent yönetimi tasavvur etmek çok güçtür. Borçlanma sürecektir. Gelgelelim, özellikle uluslararası kuruluşlardan (bugünkü deyimle "donör" kuruluşlar) proje bazında alınan krediler ve AB yardımları söz konusu olduğunda, projenin ne kadar "katılımcı", "özyönetimci" ve "sürdürülebilir" olduğunun belirtilmesi olmazsa olmaz koşuldur. En açığı, dışardan kredi isteyen bir yerel yöneticinin "plan değil pilav" demesi ya da "ne katılımcılığı ulan!" diye postasını atması, ne kadar babayiğit olursa olsun mümkün değildir. Zamanında ABD'li film yönetmeni Billy Wilder'ın kameramanına "bu

bölümü puslu-bulanık çek de Avrupa'da bir ödül alalım" dediği söylenir; bugünkü belediye başkanlarının da danışmanlarına "proje metnine bol miktarda 'sürdürülebilirlik', 'katılım' ve 'özyönetim' yaz da şu krediyi alalım" demeleri pek muhtemeldir.

Kısa Sonuçlar

Bütün bu söylenenlerin ışığında en başta şu sonuca ulaşmak mümkündür: Türkiye'de yaklaşan yerel seçimlerden çıkacak sonuçların ülke genelindeki siyaset anlamında ciddiye alınması mümkündür. Bu, iktidardaki AKP ilerlese de, gerilese de böyledir. Ancak, aynı seçimlere kent yönetimi, belediyeçilik anlayışı ve uygulamaları anlamında özel bir anlam yüklenmesinin yerinde olacağını hiç sanmıyoruz. Daha önce de değindiğimiz gibi, genel anlamda düzen siyasetinin içindeki kimi nüanslar bile yerel ölçüğe yansıtıldığında büyük ölçüde anlamını yitirmekte, giderek sıfırlanmaktadır. Dolayısıyla, düzen siyasetinin iki "ucunda" gibi görünen partilerin ve adayların, sıra yerel yönetim uygulamalarına geldiğinde bu "uçluklarını" ortaya koyabilecekleri pek az marj bulunmaktadır.

Rantsa, hepsi rant yiyecektir; imarsa, hepsi şöyle ya da böyle imar faaliyetlerine girecektir; sanat ve kültürece, hepsi bu alana boş bırakılmaktan çekinecektir; emekçiye, hepsi şu ya da bu girişimle bu kesimin duyarlılıklarını dikkate alıyor görünecektir, vb. vb.

Zaten bunca gürültü, "promosyon" ve imaj yüklemeleri de buradan çıkmıyor mu? Böyle olmasaydı, belediye başkan adaylarının eşleriyle birlikte çekilmiş resimlerinden afiş yaptırımlarına herhangi bir anlam atfedilebilir miydi?

Son olarak, özellikle büyük kentlerde yaşayan işçileri ve emekçileri unutmayalım. Ya onlar?

Düzen içi koşut çizgilerin yerel yönetim yüzeyinden geçerken kırılıp bir noktada toplandıklarından söz etmiştik. Benzer bir süreçten, işçi-emekçi kesimden kaynaklanan, ama aralarında mesafeler bulunan ideolojik-siyasal tercihlerin gene aynı yüzeyde kırılıp belirli bir noktada buluşmasından söz edebilir miyiz? Türkiye'de işçi ve emekçi kesimlerin kentliliği, kentle ilişkisi ve kentlilik bilinci, ama en önemlisi düzen çerçevesindeki yerel yönetim uygulamaları arasında ciddi bir çatallaşma olmaması böyle bir modele henüz izin vermemektedir. Öbür türlü de düşünülebilir: Yerel yönetim yüzeyinin, gene işçi-emekçi kesimden gelen çizgileri kırması, ama bu kez tek noktada buluşturmayıp ayrı ayrı doğrultulara savurması...Bu olamaz mı? Az önceki ilk model için söylenenler, bu model için de geçerlidir. Diğer etmenler bir yana, "yüzey", gelen çizgileri kırıp ayrı yerlere gönderecek bir ayrışmışlık içermemektedir.

Kentsel sorunlara, kent yönetimine vb. boş verelim demiyoruz; ama ortada işçi-emekçi kesimlerin ideolojik-siyasal uyanışı gibi bir gündem varsa, bu gündemin salt yerellik ölçüğündeki dinamiklere bağlanması hayli zorlama kaçacaktır.